

Jugendstilroute

Architectuur in Apeldoorn

Wat is Jugendstil?

De Jugendstil of Art nouveau is een kunststroming die tussen 1880 en 1914 op verschillende plaatsen in Europa opkwam, als reactie vooral op het vormvervagende impressionisme. Het is dus een stijlvernieuwing. De beweging staat ook onder verschillende andere namen bekend. Gemeen hebben ze de golvende ornamentele lijnen, veelal in de vorm van gestileerde planten.

In 1896 opende Siegfried Bing zijn Parijse galerij L'Art Nouveau. Hij werd de grote Franse stimulator van de vernieuwende kunst. De stroming is naar zijn galerie genoemd.

Ondanks de opvallende regionale verschillen zijn er een aantal kenmerken die deze stromingen verenigen: een optimistisch wereldbeeld en geloof in de toekomst, een voorliefde voor het gebruik van nieuwe, moderne technieken (in de architectuur bijvoorbeeld grote glasoppervlakken), een afkeer van symmetrie en een voorkeur voor ornamentiek, waarbij bloem- en vogelmotieven domineren.

De stroming kende een korte maar hevige bloeitijd. In West-Europa was de stijl ruim voor 1910 al verleden tijd, in het oosten kon ze wat langer overleven. De Jugendstil manifesteerde zich vooral in gebruiksvoorwerpen (glaskunst, plateel, sieraden, meubels et cetera), de architectuur en de schilderkunst.

Bij het architectuurerfgoed van de Jugendstil valt op dat de stijl bijzonder in trek was bij degenen die in deze economisch voorspoedige periode geld te besteden hadden: Jugendstilgebouwen zijn meestal hotels, warenhuizen en andere winkelpanden, kantoren van verzekeringsmaatschappijen en villa's van industriëlen.

De Jugendstilwandeling duurt circa 1½ uur.

- ▶ Het vertrekpunt is vanaf Apeldoorn CS te voet bereikbaar (ca. 5 min.). Vanuit het station loopt u rechtdoor de Stationsstraat in. Aan uw linkerhand ziet u het Stadhuis, Marktplein 1. Komt u per auto, kunt u het beste parkeren in Parkeergarage Markt, Marktplein 1, 7311 LG of in Parkeergarage Koningshaven, Havenweg Stadskade, 7311 NV.
- ▶ Mocht u na deze wandeling gemaakt te hebben, nog tijd en zin hebben om te winkelen, kijkt u dan, terwijl u door de Hoofdstraat loopt, eens naar de prachtige gevels boven de winkels. U ontdekt dan nog meer Jugendstil!

Jugendstilroute

De route start op het Marktplein bij het moderne Gemeentehuis. U loopt richting Stationsstraat. In het pand aan de overkant, is in het voormalig kantongerechtgebouw een restaurant gevestigd 'het Oude Kantongerecht', dat gerund wordt door mensen met een verstandelijke handicap. U gaat rechtsaf en volgt de Stationsstraat tot aan het kruispunt.

Halverwege ziet u aan de linkerkant het oude kantoor van de Gasfabriek (nr. 124), dat binnenkort gerenoveerd zal worden en een nieuwe bestemming zal krijgen.

Bij het kruispunt aangekomen ziet u aan de overkant, links op de hoek, een fraai pand, waar het kantongerecht in gevestigd is. Dit pand was voorheen het pand van de Welkoop. Op het kruispunt gaat u rechtsaf, de Kanaalstraat in. Bij Perry Sport (aan uw rechterhand) gaat u rechts.

U steekt nu De Grift over. Deze 'dorpsbeek' die jaren onder de grond gelopen heeft, is sinds 2002 weer gedeeltelijk bovengronds. De Grift werd vanwege de goede waterkwaliteit vroeger gebruikt door de vele wasserijen die Apeldoorn bezat, maar zij loosden hierin vervolgens wel hun afvalwater.

U loopt de Hoofdstraat verder in.

Aan uw linkerhand ziet u het overdekte winkelcentrum Oranjerie, geopend in 1994. Even verderop ziet u aan uw rechterhand een pand (t.o. de Hema) met in de gevel een driehoekige gevelbekroning met daarin een ovaal schild; een 'cartouche'. Het pand van ICI Paris XL (links), nr. 89 dateert uit 1892.

U loopt door tot bij het Raadhuisplein (rechts).

Tegenover het Raadhuisplein, aan de Hoofdstraat, bevonden zich in de vorige eeuw vijf tapperijen, steeds afgewisseld door een gewoon pand. Aan het pand links naast parfumerie Douglas valt het bekroningspunt boven aan de gevel op. Ook de gekleurde tegels boven de raampartijen zijn bijzonder.

Aan de kant van het Raadhuisplein (nr. 2) bevindt zich het pand van Rituels (1907).

Rechts naast dit pand ziet u een aantal Jugendstilpanden met uitgebouwd venster, zodat men de straat kon overzien. Helaas zijn enkele bijzondere versieringen verdwenen, maar de bovengevels zijn grotendeels in tact gebleven. Bij de ingang van Rituels ziet u in het trottoir een tegel met een voetafdruk van de plaatselijk veelbesproken ex-wethouder Porringa.

Op het Raadhuisplein kunt u de contouren zien van de voormalig oude kerk, weergegeven in het plaveisel (het orgel uit deze kerk, afgebroken in 1842, is nog steeds te bewonderen in de NH-kerk in Beekbergen).

Het 1e Raadhuis, gebouwd in 1842/1843 werd in 1898 verbouwd. In 1943 is de bovenverdieping geheel afgebrand en pas in 1977 werd het geheel geres-taureerde Raadhuis opnieuw in gebruik genomen.

Er zijn drie herdenkingsstenen in de gevel te bewonderen:

- a. de eerste steen uit 1842
- b. de eerste steen van de verbouwing in 1898
- c. de eerste steen van de herbouw in 1977

Naast Hotel et le Café De Paris loopt het zogenaamde Prinsengangetje, destijds door de vorst gebruikt bij kerkbezoek. Het Raadhuisplein was vroeger in gebruik als marktplein.

U keert terug naar de Hoofdstraat.

In het pand op nr. 113 (links) ziet u nog een ovaal schild in de driehoek (timpaan). Het hoekpand rechts (nr. 120A), op de kruising Hoofdstraat/Deventerstraat, heeft diverse gebeeldhouwde hoofden boven de raampartijen. Boven de winkel rechts hangt een bord met de tekst: “geen beter gemack als eijgen dack”.

U gaat linksaf de Korenstraat in.

Aan uw linkerhand ziet u een pand (nr. 3) met vakwerk in de bovenpui en gekleurde tegeltjes. Na de Korenpassage ziet u links een pand (nr. 21/27) uit 1900 met diverse versieringen boven de ramen. *Op de hoek rechts – bij het straatnaambordje Korenstraat – vraagt een tekst in de houten kolom uw aandacht: “gebouwd MDCCCXCVI Drie Koningen St. Peter”. Dit is het zogenaamde ‘Leienhuis’, omdat de wanden voorzien zijn van leien.*

U gaat rechtsaf de Nieuwstraat in.

Na ongeveer 50 meter ziet u links de voormalige Van Kinsbergenschool (nr. 295), genoemd naar Admiraal Van Kinsbergen, die in Apeldoorn heeft gewoond. In het pand is nu een stadscafé gevestigd.

Sla linksaf de Vosselmanstraat in.

Het standbeeld van Admiraal van Kinsbergen ziet u aan uw linkerhand op het terras van het stadscafé staan. Aan uw rechterhand bevindt zich CODA, een cultuurhuis waar in een bibliotheek, archief en museum ervaren en beleven centraal staan. De ingang van het museum vindt u 50 meter verder.

CODA

Architect Herzberger heeft dit gebouw met veel glas zodanig ontworpen dat het 'communiqueert' met de omliggende gebouwen in het Cultuurkwartier. In de hal vindt u het VVV-agentschap én de mooiste cadeauwinkel van Apeldoorn. De collectie van het museum omvat een uitgebreide verzameling uit de hedendaagse en moderne kunst en historische objecten, alsmede vele wisselende tentoonstellingen. Op maandag is het museum gesloten.

Vanuit CODA gaat u linksaf de Vosselmanstraat in. Einde rechtsaf de Nieuwstraat in en direct linksaf de Van Kinsbergenstraat in.

Nummer 9 (rechts, restaurant Da Vinci) is een pand uit 1905, met een leuke tegel in het portiek.

Ook de panden 1, 3, 5 en 7 zijn van begin vorige eeuw. Pand nummer 4, was vroeger de villa Randerode, waarvan het front aan de Hoofdstraatzijde nog te zien is.

Op het kruispunt gaat u linksaf de Hoofdstraat in.

Op de nummers 137 en 139 (aan de linkerkant) ziet u een obelisk en een trapgevel; als bijzondere versiering houden twee apen de wacht.

Op nummer 146 en 148 (rechts) ziet u tegelbeschilderingen van een vroegere middenstander die hier een bakkerij dreef.

U vervolgt de Hoofdstraat en komt uit op het Caterplein, met diverse horecagelegenheden. U loopt dit Caterplein over.

Het Röntgen-eetcafé op nummer 171 (links) heeft gebeeldhouwde hoofden boven de ramen. Dit pand was het voormalig woonhuis van de familie Röntgen, bekend en beroemd vanwege de gelijknamige stralen.

U vervolgt de Hoofdstraat (links ziet u restaurant ‘de Wilde Pieters’, daterend uit 1892) en op de splitsing houdt u rechts aan, u gaat met de weg mee. Vervolgens gaat u de 1e weg rechts in, de Prof. Röntgenstraat. De woning op nummer 7, links naast de Lutherse kerk, is ook een Jugendstilwoning.

Aan het einde van de Röntgenstraat steekt u de Kerklaan over. U komt nu in de mr. Van Rhemenslaan. Aan uw rechterhand ziet u het Oranjepark.

Het Oranjepark is in 1876 geschonken door de vroegere projectontwikkelaar H.C. van der Houven van Oordt. Het ruim opgezette park wordt gekenmerkt door een aanleg in landschapsstijl met een vijver, gazons en veel oude en bijzondere bomen. In 1960 werd in het park een oorlogsmonument van de Amsterdamse beeldhouwer Hund geplaatst, dat de door brand vervallen muziektent uit 1898 verving. De muziektent is in 1999 weer op dezelfde plek in oude luister hersteld. In de maanden juni, juli en augustus vinden hier van 14.00 tot 16.00 uur zondag-middagconcerten plaats (www.muziektentapeldoorn.nl).

Bij de verkeerslichten steekt u over en volgt kort de mr. Van Hasseltlaan en neemt u de 1e weg rechts.

Op de Jhr. Mr. G.W. Molleruslaan ziet u links de Koninklijke HBS uit 1877, die met behulp van een koninklijke gift is bekostigd. Kees Schilperoort, Harriët Freeser, schrijver Greshoff en ex minister-president Piet de Jong hebben hier lessen gevolgd. De eik tegenover de HBS dateert ook uit 1877 en op het hek eromheen komt het jaartal 1533 voor, het geboortejaar van Willem van Oranje.

U gaat de 1e weg links in; de Oranjelaan. Op de hoek staat een fraaie woning, genaamd 'Hermitage' (nr. 38).

U vervolgt de weg langs het Wilhelminapark.

Om delen van het voormalige landgoed 'Marialust' (verderop in deze route aan de orde) als aantrekkelijke bouwgrond tot ontwikkeling te brengen, liet de grootgrondbezitter Hendrick Christiaan van der Houven van Oordt hier een park aanleggen. Ter gelegenheid van de tiende verjaardag van prinses Wilhelmina in 1890, schonk hij dit park aan de gemeente Apeldoorn en kreeg het de naam Wilhelminapark. In het in landschapsstijl aangelegde park staan thans fraai uitgegroeide bomen, waaronder diverse minder algemeen voorkomende soorten als de rode paardekastanje, suikeresdoorn en moerascypres. Het Wilhelminapark grenst aan het Verzetssrijderspark.

Na de Theologische Universiteit (nummer 4) ziet u op nummer 8 een prachtig voorbeeld van Jugendstil.

U komt uit op de Generaal Van Heutszlaan. Het park dat voor u ligt is het Verzetssrijderspark.

In het Verzetssrijderspark staat het stijlvolle pand 'Marialust'. Villa Marialust staat op een plek waar tot 1410 koren- en oliemolen De Vlijt heeft gestaan. In 1843 was het pand in handen van de Utrechtse fabrikant De Heus. Hij vernoemde de villa naar zijn dochter Marie en zo kreeg het de naam 'Maria's lust', later verbasterd tot Marialust. Het pand heeft vele eigenaren gehad, maar in 1969 kwam het leeg te staan met alle gevolgen van dien. Uiteindelijk kreeg het gebouw, nadat het door een grondige restauratie in 1975 nog net van de ondergang was gered, de bestemming van Historisch Museum.

Inmiddels is ook het Historisch Museum uit het pand vertrokken en biedt de villa nu huisvesting aan een reclamebureau en parksociëteit Marialust. In het koetshuis zijn diverse ateliers van kunstenaars gehuisvest onder de naam Galeries Atelier Marialust. (geopend op koopzondag van 12.00 tot 17.00 uur). De fontein in de vijver bij Marialust is een kunstwerk van Pieter Puype. Deze fontein was in 1932 een geschenk van de Apeldoornse bevolking. In de crisisjaren werd met kwartjes het geld dat nodig was voor de fontein binnengehaald. Hij werd in 1932 onthuld door kroonprinses

Juliana in het Oranjepark. De kwartjesfontein' raakte echter in verval. Na regelmatig actie voeren voor herstel is in 2009 de fontein gerestaureerd. Deze restauratie is ook weer door een groot gedeelte van de Apeldoornse bevolking tot stand gekomen.

Loopt u even door tot aan de villa en ga net voor de villa rechtsaf. U komt nu bij de in oude luister herstellde grift. Ga voor het bruggetje RA en volg het pad langs de grift. Op de kruising met brug RA en einde weg LA, Gen. Van Heutszlaan. Deze weg volgen tot aan de Deventerstraat (de toegangsweg tot het centrum). U gaat hier rechts.

Het eerste pand rechts met het torentje (nr. 39) was het woonhuis van inkt- en plakkaatverffabrikant Talens. Ook het pand op nummer 33 - villa Sonnevance - is weer een voorbeeld van Jugendstil en al zeer lang in gebruik als gerenommeerd B&B-adres.

Bij het kruispunt met verkeerslichten steekt u links over en bij het 'Oude Kantongerecht' steekt u rechts over naar het Marktpllein en het Gemeentehuis. Hier eindigt de wandeling.

Voor meer informatie:
VVV-agentschap CODA (museum/bibliotheek)
Vosselmanstraat 299
7311 CL APELDOORN
info@apeldoompromotie.nl
www.vvwapeldoorn.nl